

1

ויאמר אבימלך

10 אל יצחק לך מעמנו כיעצמת ממנו מאד: וילך משם יצחק ויחן
11 בגחל-גרר וישב שם: וישב יצחק ויחפר ואת בארת המים אשר
חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם
12 ויקרא להן שמות כשמת אשר קרא להן אביו: ויחפרו עבדי יצחק
13 בגחל וימצאו שם באר מים חיים: ויריבו רעי גרר עסרעי יצחק
לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו: ויחפרו כח
באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה: ויעתק משם ויחפר כח
באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כיעתה
הרחיב יהיה לנו ופרינו בארץ:

בראש תולדות

2

10 ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ כח
הנגב: ויצא יצחק לשוח בשדה לסנות ערב וישא עיניו וירא כח
והנה גמלים באים: ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק כח
ותפל מעל הגמל:

בראש תולדות

3

10 זכר הנולד בבשורת יקח נא מעט מים. ושחת
להורו לשחטו לשפך דמו כמים. זהר גם הוא
לשפך לב כמים. חפר ומצא בארות מים:

בראש תולדות

4

10 וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו לא
בשלום: ויהיו ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות לב
הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: ויקרא אתה שבעה על-פני לג
שם העיר באר שבע עד היום הזה:

בראש תולדות

5

10 והוכח אברהם את אבימלך על-אדות באר המים אשר כח
גזלו עבדי אבימלך: ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה אתי הדבר כי
היה וגם-אתה לא-הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום: ויקח כח
אברהם צאן ויבקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית: ויצב כח
אברהם את שבע כבשת הצאן לברדה: ויאמר אבימלך אל-אברהם כח
מה הנה שבע כבשת האלה אשר הצבת לברדה: ויאמר כי אתי שבע ל
כבשת תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי אתי הבאר
הזאת: על-פני קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם: לא

בראש תולדות

6

10 (כ-כב) ויקרא שם הבאר עשק, יספר הכתוב ויארץ כענין
הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק.
והוא ואביו עשו אותם כשמה, אבל יש בדבר ענין נסתר בחוכו, כי
בא להודיע דבר עתיד. כי באר מים חיים ירמוז לבית אלהים אשר
יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר מקור
מים חיים את ה' (ירמיה יז ג), וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית
הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה
מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמה שטנה, שם קשה מן
הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו⁷² שכתוב בו,
ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי
יהודה וירושלים (עזרה ד ו)⁷³, וכל ימיו היו לנו לשטנה⁷⁴ עד
שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות, הוא
הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה,
והאל ירחיב את גבולנו, כמו שנאמר ואם ירחיב ה' אלהיך את
גבולך כאשר דבר⁷⁵ וגוי (דברים יט ח) שהוא לעתיד. וכתוב בבית
השלישי ורחבה ונטבה למעלה למעלה (יחזקאל מא ז), ופרינו
בארץ, שכל העמים יעבדוהו שכם אחד⁷⁶.

בראש תולדות

7

10 וישמע פרעה את הדבר הזה
ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מצרים
וישב על-הבאר: וילכו מדן שבע בנות ותבאנה ותדלנה כח
ותמלאנה את הרהטם להשקות צאן אביהן: ויבאו הרעים ויגרשו כח
ויקם משה וישען וישק את צאנם: ותבאנה אל-ירעואל אביהן כח
ויאמר מדוע מהרתן בא היום: ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד כח
הרעים וגם-דלה דלה לנו וישק את-הצאן: ויאמר אל-בנתיו ואיו כח
למה זה עובתן את-האיש קראן לו ויאכל לחם:

בראש תולדות

איש מצרי הצילנו וגוי, אל הקב"ה
מי שהודה בארצו, נקבר בארצו, ומי שלא
הודה בארצו אינו נקבר בארצו. יוסף הודה
בארצו פב) קברוהו בשכם. את שלא הודית
בארצך אין אתה נקבר בארצך. כיצד, בנות יתרו
אומרות איש מצרי הצילנו מיד הרועים.

בראש תולדות

10 כי אם יזכרתי יד
אתך באשר ייטב לך ועשית נא לי יד ויזכרתי אל-פרעה
והוצאתני מן-הבית הזה: כי יגב נבתי בארץ העברים וגם-פה כח
לא-עשיתי מאומה כיישמו אתי בבור:

בראש תולדות

10 ויפקח אלהים
את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את-החמל מים
ותשק את-העצור: ויהי אלהים את העצור ויגדל וישב במדבר
ויהי רבה קשת:

בראש תולדות

10 ויזרע יצחק בארץ ההוא
וימצא בשנה ההוא שערים ויברכהו יהוה: ויגדל האיש וילך
י הלוח ויגדל עד כייגדל מאד: ויהיו לו כקנה צאן וימקנה בקר ויעבדה כח
י רבה ויקנאו אתו פלשתים:

בראש תולדות

10 בשנה ההוא, אע"פ שאינה כחקנה, שהיתה
שנת רעבון [בארץ ההוא, בשנה ההוא, שניהם למה⁵⁸, לומר
שהארץ קשה והשנה קשה⁵⁹].

בראש תולדות

10 ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ כח
הנגב: ויצא יצחק לשוח בשדה לסנות ערב וישא עיניו וירא כח
והנה גמלים באים: ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק כח
ותפל מעל הגמל: ותאמר אל-העבד מיי האיש הלזה ההלך כח
בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס:

בראש תולדות

10 ויהיה הוא טרם כלה כח
לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבחואל כח מלקה אשת נחור
אתי אברהם וכדה על-שקמה: והעצור טבת מראה מאד כחולה כח
ואיש לא ידעה ומרד העינה ותמלא כדה ותעל: וירץ העבד כח
לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט-מים מבקך: ותאמר שמה אדני כח
ותמהר ומרד כדה על-ידה ותשקהו:

בראש תולדות

10 (יז) וירץ העבד לקראתה, לפי²⁴ שראה שעלו המים לקראתה

בראש תולדות

10 וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני-קדם: וירא והנה כח
באר בשדה והנה ישם שלשה עדר-יצאן רבצים עליה כי מן-הבאר
ההוא ישקו העדרים והאבן גדולה על-פי הבאר: ונאספו-שמה כח
כל-העדרים ויגללו את-האבן מעל פי הבאר והשקו את-היצאן
והשיבו את-האבן על-פי הבאר למקמה: ויאמר להם יעקב אתי כח
מאין אתם ויאמרו מחרן אגננו: ויאמר להם הידעתם את-לבן
ו כן-נחור ויאמרו ידענו: ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה
י רחל בתו באה עם-היצאן: ויאמר הן עוד היום גדול לא-עת האסף
י המקנה השקו הצאן וילכו רעו: ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו
י כלי-העדרים ויגללו את-האבן מעל פי הבאר והשקו את-היצאן: עודנו
י מדבר עמם ורחל באה עם-היצאן אשר לא-ביה כי רעה הוא: ויהי
י באשר ראה יעקב את-רחל בת-לבן אתי אמו ואת-יצאן לבן אתי
י אמו ויגש יעקב ויגל את-האבן מעל פי הבאר וישק את-יצאן לבן
י אתי אמו:

בראש תולדות

ויגל את האבן, יעקב גלל את האבן מעל פי הבאר כיון שראו המים את יעקב עלו סאילוהן שנאמר ויגל את האבן ונגו' ושק את צאן

מנחם מנדל זצ"ל

ויהי כהיום יא הנה ויבא הכיתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הכית שם בכית: ותתפשטה בכגדו לאמר שכבה עמי ויעוב בגדו בגדה וינס ויצא יב החוצה: ויהי כראותה כיעוב בגדו בגדה וינס החוצה:

סגרת ויא

(כ) למה זה עזבתך, הכיר בו שהוא מורעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו⁷³

רמב"ם זצ"ל

ויאמר אל בנתיו ואיו, אמר להם כימן שאתן אומרות שדלה והשקה את כל הצאן זה מבני בניו שליעקב שעמד על הבאר והבאר מתברכת בשבילו.

מנחם מנדל זצ"ל

ומשם בארה הוא יא הבאר אשר אמר יהוה למשה אסף את העם ואתנה להם מים: אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר יב ענינה: באר חסדוה שרים כרוה גדיבי העם במחזק במשענתם יב

היה יחיד

עלי באר ענו לה, הבאר בזכות מרים

מנחם מנדל זצ"ל

רבנן אמרי רועיו של אברהם היו מדיינים עם רועיו של אבימלך, רועי אברהם אומרים לנו הבאר ואלו אומרים לנו הבאר, אמרו להם רועי אברהם כל מי שהמים עולים להשקות את צאנו שלו היא באר, כיון שראו המים צאנו של אברהם אבינו מיד עלו, אף בניך כיון שהבאר רואה אותן מיד היא עולה, הה"ד אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה.

מנחם מנדל זצ"ל

הוא הבאר, כלומר המפורסמת על כל האבות, והיא הבאר שנתגלתה ליצחק והבאר שראה יעקב שמקורם מנחלי ארנון.

מנחם מנדל זצ"ל

א"ר חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של מרים

מנחם מנדל זצ"ל

שמעו דברייהוה בית יעקב וכל משפחות בית ישראל: כה אמר יהוה מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי ויגלו אחרי ההבל ויהבלו: ולא אמרו איה יהוה המעלה אתנו מארץ מצרים המוליד אתנו במדבר בארץ ערבה ושיחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא עבר בה איש ולא יושב אדם שם: ואביא אתכם אל ארץ הכרמל לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה: הכהנים לא אמרו איה יהוה ותפשי התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והגביאים גבאו בפעל ואחרי לא ידעוני: לכן עד אריב אתכם נאם יהוה ואת בני בניכם אריב: כי עברו אני כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וראו הן היתה כואת: ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלוא יועיל: שמו שמים עלי וזאת ושערו חרבו מאד נאם יהוה: כיישתים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא יוכלו המים:

וימיהו ז

ר' אבא בריה דרב פפי ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי שלשתן דרש עקביה כפסוק א'. וזכור את בוראך. בארץ ממוקם שבארה. יב בורך למקום שאת הולך. בוראך לפני מי שאת עתיד ליתן דין והשבו:

וימיהו ז

בענין הצלות דכתיב סתמוס פלשתיס וימלאוס עפר כו' עשק ושטנה כו'. דהנה כתיב וחד יעלה כו' והסקה כו' ויילך כו' האדם עפר כו' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. שנתן הקב"ה הנשמה לאדם שנכח הנשמה יח' גם אם הגוף. כי הכל בחכמה עשה. וגמלא גם בגוף חיות מולנע ומוטמן.

מנחם מנדל זצ"ל

והנה ביום ההוא יבאו מים חיים מירושלם ויחזים אליהם הקדמוני ויחזים אליהם האחרון בגן ובתרף הנה והנה יהיה לשלך. על כלה הארץ ביום ההוא יהיה אחד ושמי אחד:

מנחם מנדל זצ"ל

כתיב בירושלים והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים ו) היא הבאר שעתידה לעלות בירושלים ולהשקות את כל כביבותיה.

מנחם מנדל זצ"ל

אמר רבי תנינא הרוואה באר בחלום רואה שלום שנאמר ויחפרו עבדי יצחק כלאית מ באר מים חיים ר' נתן אומר מצא תורה שנאמר כי מצא מצא חיים וכתיב הכא מנחם באר מים חיים רבא אמר חיים ממש

מנחם מנדל זצ"ל